

DN Roskildes kommentarer om Afgørelse efter naturbeskyttelsesloven om Langvad Å-projektet Sagsnr. 332059 Brevid. 3974318

DN Roskilde noterer sig med glæde og forventning de ambitiøse planer om at gøre en indsats for fremme af natur i dalen mellem Store Kattinge Sø og Sct Hans Hospital.

Vi har modtaget en del spørgsmål, bekymringer og indvendinger fra borgere, og dem har vi gennemgået og uddraget nogle, som vi ser muligvis kan være til gavn for det videre arbejde med de naturglade bestræbelser.

Så dem deler vi meget gerne med kommunen - i håb om et godt samarbejde om endnu bedre naturkvalitet indenfor projektet - og gerne endnu mere god natur i tilknytning til det.

Mange af bidragene (og flere til) har vi modtaget meget sent i fh t høringsfristen, så vi har ikke nået at for-behandle dem så grundigt, som vi gerne ville (også fordi det kunne være interessant).

Det beklager vi - ligesom at vi beklager at svare så sent.

Vi håber, de alligevel kan bruges konstruktivt.

Og naturligvis er vi villige til at uddybe etcetera.

Teksten er inddelt for en vis overskueligheds skyld i A, B og C.

Derefter mindre deltemaer.

A: Spørgsmål

Generelt:

* Findes der en samlet (og måske kurateret / kvalitetssikret) liste over sjældne og / eller sårbare arter i og langs renden og søen (samt i Kattinge vig og Inderfjorden) fra registreringer i arter.dk, Naturbasen.dk, svampeatlas og dof-basen mm?

* Er det rigtigt at der skal fældes et **op til 16 meter bredt bælte** (op til 8 meter å og 8 meter arbejdsbælte) i forbindelse med anlæggelsen af det nye løb?

* Havørredernes homing-instinkter betyder at den nuværende bestand af havørreder fortsat vil søge ind i å-systemet via fisketrappen. Vil den fortsat være tilgængelig for dem?

*** Plejeplaner og invasive arter**

Er der stillet krav om plejeplaner og er der budgetteret med midler til bekæmpelse af invasive arter / problemarter i området såsom mink, ær, kæmpebjørneklo, pastinak, hestehov og invasive gyldenris som er begyndt at indfinde sig i området?

B: Bekymringer / opmærksomhedspunkter

Skoven / Landjorden

* Langs Gedebackrendsrenden og Sortesti er der registreret mange hensynskrævende arter på fx arter.dk, dofbasen, naturbasen og svampeatlas.

Det er vigtigt at gøre sig umage med at beskytte dem, både under anlægsarbejdet og driften. Ikke alene sjældne arter, men også arter, der giver gode oplevelser som fx ægbladet fliglæbe, elle-rørhat, vår-musseron, kegle-morkel og magnifik elle-sump med mere.

Fisk og andre vanddyr

* Er det vurderet om Gedebæksrenden, Kattinge vig og inderfjordens bestande af forskellige fisk og andre arter vil påvirkes negativt af de ændrede miljøforhold?

Dynamik mellem fiskearter

Kan en tættere bestand af havørreder påvirke den allerede belastede ålebestand negativt?

Hvad sker der med den *måske gamle* stamme af bækørreder hvis der kommer seriøst flere havørreder i systemet? Risikerer bækørreder at blive udkonkurreret af havørreder?

Diversitet i åen

* Er det overvejet at benytte skånsom "håndholdt" vandløbsvedligeholdelse (fx a la Niels Åmand) istedet for destruktive maskinelle metoder (a la industrisamfundet)? Måske vil det trods timeprisen være mere relevant i en tid, hvor der tales og skrives meget om mere og vildere natur. Når nu projektet tilsigter at forbedre natur. Det er jo et faktum at også natur koster penge ligesom andre velfærdsgoder. Så hvorfor spare med den ene hånd mens man spenderer med den anden - når begge berører potentielt værdifuld natur.

En overvejelse i den forbindelse kan være om det overhovedet er relevant at satse på at vandløbet behøver oprensning så kraftigt. Havørred-smolt har vel netop nytte af at kunne gemme sig i grøde og undervejs. De i området hjemmehørende fiskearter har i endnu højere grad brug for vegetation i og omkring å-løbet - også aht fugles prædation.

Til reduktion af oprensnings-behov kan en vis styring af gennemstrømningen måske bruges? Og så måske fordeling af en del af vandet til vandløbet langs skovbrynet øst for Boserup Skov via en rørforbindelse under Boserupvej.

- og lige langs den - og i nærmeste omgivelser

"For at kunne vedligeholde det fremtidige vandløb udlægges der et 8 m bredt arbejdsbælte på den ene side af vandløbet. I forbindelse med vedligeholdelsen af vandløbet bliver vandplanter og aflejringer fjernet fra vandløbet og lagt langs med vandløbet. Det vil medføre, at bræmmen langs med vandløbet med tiden bliver højere og eutrofieret. Derudover vil selve kørslen med maskine langs med vandløbet også medføre en påvirkning."

* Er det virkelig relevant med hele 8 meters bredde? Det lyder umiddelbart helt overdimensioneret. Hvor brede oprensnings-arbejdsbælter bruges der aktuelt langs Gedebæksrenden og andre vandløb i kommunen?

Specielt i den urørte skov Rørmosen vil det være vanskeligt at udlægge kørespor og eutrofieringsbræmmer uden at skabe ærgerlige problemer for naturværdier - såvel sjældne svampe, planter og insekter mv som biologisk værdifulde træer.

* Oprensning af materiale med næringsrigt mudder og planter bør naturligvis ikke blive liggende og eutrofiere langs et naturfremme-projekt, så det vokser til med stor nælde, bjørneklo, hestehov og andre næringselskende planter. Det bør fjernes når vanddyr har haft tid til at søge tilbage, og eventuelt indbygges i nyetablerede diger og høje.

* Er der lavet en plan for *hvor* i området langs vandløbet de forurenende bræmmer må lægges, og kørslen må foretages for at skåne værdifuld vegetation og levesteder?

Træer

* Et spørgsmål i forbindelse med oprensningsproblematikkerne er om man måske kan undgå stort dimensioneret maskinel oprensning og grødeskæring i et skyggefuldt skovområde med store skyggende træer (som hindrer tilvoksning af å-løbet), og give "mere plads til natur"? Et hold dedikerede mænd og kvinder med leer og grebe + god kreativitet må kunne vedligeholde langt mere naturvenligt.

Herved vil fældning af en del træer, der ikke har gjort andet end at stå i vejen for entreprenør-materiel kunne spares til naturformål. Penge sparet herved kan *meget passende* bruges til målrettet

bekæmpelse af ær i Rørmosen - så naturværdier på landjorden ikke udryddes af dem, som det jo ellers vil ske - langsomt men sikkert.

* Især beder vi om at der tages meget stort hensyn specielt til rådne og hule træer + svækkede, skadede og syge træer. Og til rekrutteringer af ny "livgivende vedmasse"; også tæt på åen; også i de 8 m brede (!) nærarealer langs den.

* Men også til den sjældne og værdifulde bestand af den sjældne hjemmehørende danske art **Skærm-elm** i Rørmosen og langs Sortesti. Mange af dem vokser meget tæt på det planlagte åløb - og nogle steder ½-1 meter fra den nuværende Gedebedsrenden. Foruden at være sjælden og tilsyneladende ikke angribelig af elmesyge (hvorfor der som noget ret unikt findes meget gamle skærm-elm-træer i området) er skærm-elm en god og smuk pollenkilde tidligt på året (modsat de andre elmearter insektbestøves skærm-elm) - og bl a larvefoderplante for Det hvide C. Den har som noget usædvanligt for danske træarter brætrødder, hvilket giver dem et usædvanligt smukt eksotisk præg. En art, det er værd at hæge om; også på baggrund af dens historie som formentlig oprindelig indført af den i Roskilde navnkundige Kunstgartner Wendt (og plantet i alleen, som i overreaktion fældedes under elmesyge-epidemien sidst i 1980-erne - selvom skærm-elm ellers ikke angribes).

* Bemærk i forbindelse med eventuel fældning af træer i Rørmosen at der er mange ugler i mosen som indretter reder i februar og lægger æg i marts. Også andre fugle yngler jo i den tid.

* Rørmosen er mange steder så ufremkommelig at der kan findes mange upågtede (u-registrerede) sjældne arter af dyr, svampe og planter.

Oversvømmelser

* Er der risiko for at den øgede vandføring skaber problemer med uønskede oversvømmelser, fx i forbindelse med kraftige nedbørshændelser og / eller kraftigt højvande i inderfjorden?

En given risiko skal selvfølgelig bl a ses i relation til om der fx vil blive adgang for fisk til at kolonisere små vandhuller med stor vandsalamander, løvfrøer og andre padder.

Spørgsmålet handler vel egentlig mest om styring af udløbene dels fra søen; dels fra Gedebedsrenden. Er der lavet analyser og planer mht sluser, stigbord og måske pumper?

Men også om specifik hensyntagen under gravearbejderne, så fx skærm-elves rødder ikke får det så vådt at de trods alt rådner.

Vandkvalitet i søen og Kattinge vig

* Ændres strømforholdene i Store Kattinge Sø skulle man tro, det kan føre til frigivelse af næringsstoffer som f.eks. fosfat fra sediment, der hvirvles op i den hidtil meget mere stillestående ende af søen. Iflg konsulentrapporten skulle det ingen forskel gøre om vandet løber den ene eller anden vej ud, men det forekommer stærkt kontraintuitivt at helt ny strømbevægelse i et hidtil meget stillestående vand med tykke sedimentlag **ikke** skulle hvirvle materiale op (inklusive evt tungmetaller etc) - og føre det med. Bygger antagelsen om neutralitet på andet end løse skøn? Fx undersøgelser af sedimentets bevægelighed, eller erfaringer fra parallelle eller lignende situationer?

* Under isvintre må ændring af strømforholdene kunne påvirke is-forholdene om vinteren; altså vågernes placering. Hvis mere af søen eller mere af Kattinge vig bliver isdækket, får det effekter på iltindholdet. Evt snedække af isen påvirker endvidere lysforholdene og rovfiskenes mulighed for at fange fisk. Udløbet fra Store Kattinge Sø og tilløbet til Kattinge Vig er i isvintre vigtige isfrie områder. Hvis der fremtidigt kun løber lidt vand igennem ved Kattinge Værk, vil strømmen da kunne holde de 2 områder isfri? Er der planer om "nødløsninger", hvis det ser problematisk ud? Hvis ikke, hvilke konsekvenser vil det da få for fuglenes overlevelse eller ophold under isvintre? Og fiskenes + invertebraternes for den sags skyld?

Natrenovation i troldændernes soveværelse

På Kattinge Sø raster op til 30.000 troldænder og forurener søen med næringsstoffer gennem ekskrementer fra nattens fouragering i fjorden.

Det giver en del problemer med alger. Imidlertid holder troldænderne næsten altid til ned mod Kattinge Værk, så de store mængde næringsstoffer hurtigt ledes bort til Kattinge Vig. Hvad sker med ændernes rasteområde når vandstrømmen ikke længere skyller det igennem? Vil troldænderne komme til at svømme i deres egen afføring, og vil det føre til opblomstring af smitsomme sygdomme?

Er det blevet undersøgt / modelleret, og hvilke afværgemuligheder vil der være mulighed for, hvis det viser sig at blive problematisk?

(Og hvad mon forresten med åen og Inderfjorden egentlig? Er det undersøgt / modelberegnet, hvad den øgede næringstilførsel hertil vil medføre? Måske når den at blive opbrugt på vej gennem Gedebæksrenden, eller hvad mon?)

c Supplerende ideer

* fokus på at op hjælpe flere lokale svampe, planter og dyr; bl a ved at få plejet de tilgroede enge og opfyldte/udtørrede vandhuller, få åbnet rørlagte eller nedlagte småvandløb for at støtte den truede bestand af ål - og andre dyr der lever i, på og ved de forskellige vande i området. Det handler f.eks. om småsøer og moser i Kongemarken-området og grøfter vandløb og moseområder i Boserup Skov, ved Sankt Hans Hospital, ved Svogerslev osv. Mange rørlagte små vandløb kan måske fritlægges i samarbejde med positive lodsejere.

Fisk og andre vanddyr

* Projektet kan med fordel suppleres, så det understøtter de i området hjemmehørende fiskearter som f.eks. bækørreder, ål, aborre, hork, hundestejler og gedder osv. samt om muligt fiskebestandene i det inderste af Roskilde Fjord. Herudover er der en masse andre dyrearter såsom muslinger, krebs, snoge, frøer, tudser, salamandere, igler, vandsnegle osv. der også spiller vigtige roller. Det kan også være relevant om muligt at reducere de enorme mængder af skalle og brasen i søerne. Oplagte tiltag vil være at genetablere (rørlagte) småvandløb, udløb og tilvoksede/opfyldte vandhuller, osv.

Gode eksempler er det lille vandløb ved Boserup Skovs østlige skovbryn der *næsten* forbinder fjorden med Rørmosen (og givetvis har gjort det tidligere), og udformingen af udløbet fra sandbassinerne på golfbanen.

Ål

Der er lavet store forvaltningsplaner for at hjælpe ålene, men der mangler grøfter og velfungerende ålepasser, så ålene kan komme frem og tilbage mellem fjorden og vandhuller, søer og åer i området. Derfor har *de få ål* der stadig ankommer fra Sargassohavet ringe chancer for at nå frem til mulige opvækstområder.

Små indsatser såsom ålepasser ved alle åle-spærringer samt fritlægning af flere smågrøfter mm kan måske få større værdi for biodiversiteten end selve det nye udløb. Og naturligvis (gen-)etablering af små vandhuller.

Ål foretrækker netop næringsrige vandløb og søer som de lokale. Indtil den aktuelle kollapslignende situation var systemet jo meget rigt på ål.

Et eksempel på en formentlig nem og billig foranstaltning med potentielt stor virkning kan være at forbinde den lille eksisterende drænbrønd og rørunderføring vest for kanalen i Lejre kommune - dels med søen, fx via en ganske smal grøft til den brede udløbskanal på søsiden; dels måske med en stærkt slynget grøft (eller bare våd silende skrænt som i naturen) på nordsiden af Boserupvej.

Laksefisk

Det kan måske også overvejes -måske på længere sigt- at genetablere den historiske forbindelse mellem Lejre Å og Langvad Å-systemet. Det er jo især vandringen igennem de store søer der

hæmmer havørredbestanden i Langvad Å-systemet.

Kan der muligvis findes oprindelige bestande af **bækørred** bag faunaspærringer højt oppe i å-systemerne som kan danne grundlag for etablering af en ægte i området hjemmehørende havørredbestand baseret på den oprindelige genpulje for lokale ørreder?

Søørreder kunne have en vigtigt rovfiske-funktion i søerne, hvis søerne var rene nok.

Er det muligt at søernes tilstand kan forbedres så der også kan udvikles søørreder. Der er et stort behov for flere rovfisk til at nedbringe bestanden af skaller og brasen mv. og dermed formindske alge-forureningen.

Træer

* I Rørmosen vokser foruden de sjældne og værdifulde skærm-elm enestående eksemplarer af fx meget store rød-el, enorme poppeltræer, gamle solitære rønnetræer, kæmpestore hvidtjørn. Disse træer (og rekrutter til at tage over efter dem) bør registreres og beskyttes.

En ekstremt stor rød-el står fx i skoven meget tæt ved å-løbet. *Oh lad den stå!* Og pas på at den -og andre biologisk og oplevelsesmæssigt værdifulde træer- ikke uforsætligt beskadiges mere end godt er.

Halvtør og tør natur

* Er det muligt at vandløbets nye forløb i højere grad end forudsat lægges på markarealer udenfor skoven? (Jvf DNs kampagnetema i 2022: "Mere plads til natur").

* Hvad skal der ske med de dele af renden, som ikke længere indgår i vandtransporten? Der lever jo værdifuld biodiversitet i og ved det. En konstruktiv ide er at efterlade renden (måske i adskilte sektioner) som en slags efterligninger af "døde slyngninger", der jo kendes fra naturligt mæanderende vandløb som værdifulde levesteder. Til gavn for relikter efter selve Gedebæksrenden og for mulige tilløbende ål, paddel og insekter mm. **"Mere plads til natur"**.

Det kan tillige overvejes at lave "udposninger" på det nye å-løb hvor vandrende hjemmehørende fiskearter kan yngle. I inspektørens eng kan vandløbet måske integreres i rørbevoksningen således at havørred-smolt kan svømme ind i mellem tagrørene i skjul for gedder og sandart mv.

Det ser ud som om flere lavninger, der har været og kan blive små vandhuller bliver fyldt op med jord fra udgravning af åen. Kan det passe?

Det må være bedre at etablere diger og småhøje til varieret natur af den opgravede jord. Der foregår i disse år en ulyksalig opfyldning af lavninger i landbrugslandet. Det må selvfølgelig ikke ske i naturområder. Men mere variation i overflademorfologien er alletiders.

Fugle

Måske kan man arbejde målrettet med at forbedre forholdene for vandstær som er observeret ved fisketrappen ved Kattinge Værk. Kan man gøre noget for at opmuntre vandstær til at yngle i området?

Hjortedyr

I området er der også store flokke dådyr (samt rådyr) der spiller en stor økologisk rolle med deres græsning, fejning, skrab i jorden og barkgrav.

Det er nærliggende at også bestanden af kronhjorte ved Kattinge vil brede sig til naturområderne her ved Kongemarken og Rørmosen - forudsat at der er bevoksninger med tilstrækkeligt skjul/fred. Formentlig er det vigtigt for hjortene at de kan passere åen i skjul, også når de f.eks. bliver jagtet af en løs hund eller skræmmes af andre grunde. Måske med en snoning af den nye å ind i tagrørsområdet.

De store dådyrflokke holder til i tagrørsområdet, i bevoksninger ved engarealer ved søen og i Rørmosens hidtil mere øde områder, hvor den nye å anlægges, og hvor der med det ekstremt brede arbejds spor (8 m!) kan frygtes øget forstyrrelse i fremtiden.

I området findes forskellige småbevoksninger hvori de lokale hjortebestande finder skjul. Da det vil tage lang tid inden de nye beplantninger der er planlagt langs det nye å-løb vokser op vil det være værdifuldt at de private mindre bevoksninger bevares gennem aftaler med de enkelte lodsejere. Det er DN's indtryk at flere lokale lodsejere gerne vil være imødekommende og kan være interesserede i at lave nye småbeplantninger til gavn for vildtet, andet dyreliv mv. Hjortene bidrager jo til at holde "trivielle arter" i skak til fordel for lysåben biodiversitet.

De behøver skjul og vandringsveje, både under anlægsarbejdet og når der fremtidigt måske kommer flere mennesker og ikke mindst hunde i området.

Et af dådyrflokkenes foretrukne fourageringssteder er området nord for Gede bæksrenden (941 til Rørmosen-skovbrynet cirka 1490). Stedet er ikke "beskyttet natur omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 2", men området nedgræsses så kraftigt af dådyr og rådyr at det fremstår som overdrev eller eng. Dette område bør beskyttes selvom det endnu ikke er registreret som naturområde, da det meget sandsynligt vil udvikle sig til et fint naturområde - blandt andet forekommer vandhuller som ser egnede ud til stor vandsalamander.

Med venlig hilsen

på vegne af DN Roskilde

Bjørn Petersen Formand

Låddenhøj 77

4000 Roskilde

2982 6512

roskilde@dn.dk

<https://roskilde.dn.dk/>